

Maamíwatá dée kujowu

Abaalú naáru wɔɔɔwɔnɔ́, nge wɔɔgbɔ́ alú, nge baajáa lurúu bawú, baalá buríŋa badana lurúu, baalá buríŋa badana lurúu. A baanú sɩsɩ abaalú ceení wená bukááta, lurúu-dée bukááta, tɔ́, béndɛ́e ge, a baanú bilé béndɛ́e ge. Nge lɔ́ɔ́ waava yi ɔ́ɔ́ni, farím-dée ɔ́ɔ́ni, nge a ína weení sɩ boyóó né, ilé wándúúdi yi ge sɩsɩ aasáa, iyéle ilé, ilé idángɛ́e nabúru..., iwená bú? A uná weení né bilé ge, a ína weení né bilé ge.

Nge bɔɔɔɔni bomúu we kɩgalawu, sáati wenkí bɔwe bolóo kɩgalawu-daá babamáa farím béndɛ́e né ge ína afobú ceení baabá bɔkpɔ́ɔ́ ɔ́amá kpedele-kpedele háli iboná kujéwu ikádúlú, ikúti ikolúu, ikúti ikóni isíŋ we iboná ikádúlú. Afobú umú waagurú né ge sɩsɩ: aasɔ́, míngbɔ́wú mídi ikɛezíná ceení? Ngbetíi waaluná ɩɔ́ ge ɩvéyí ɔ́ɔ́ni, we ge iwená, azimá weená wánlíná ɩɔ́. Nge ceení sɩsɩ: aasɔ́, a ɔ́ɔ́ ɔ́áfúnduná yi, ɔ́ɩyaaboná yi filándi ge ɔ́kɛená náwu. Tɔ́, ína ge abaalú ilé wɔɔgbɔ́ wíidi, nge wɔɔgbɔ́ wíidi, weewíi ɔ́ tátá-tátá, baalá kɩgalawu kíjím ríŋa idetekiná. Kɩgalawu tayáa ta ge wɔɔɔɔgbɔ́ níbáawu, waadála ɔ́aána né, ɩzá seemáa cíim, nge idɛelú wɔɔbɔ́ɔ́zi yi sɩsɩ biyáasi, mígáama ɔ́amá ge? Nge sɩsɩ kudúúwu wenkí bándúúdi ɔ́a né nbulé, kúnáábilé sinje zamɔ́-daá bángadúúdi ma, biyéle máázá waanyíŋ né nbulé, bilé né medɛelú mɔ́ɔ́ɔ́ni ɔ́ né, mɔ́ mánzúú fɔ́. Nge alú sɩsɩ: tɔ́, bilé né, ngú ɔ́aríŋa ge bándúúdi, nyánzúú fɔ́ nyéle mɔ́..., bilé né ɔ́aríŋa ɔ́endɛ́e ge, a lénlé nyóngbɔ́ɔ́nɔ́a né, ɔ́aríŋa ɔ́endɛ́e, mɔ́ mónjɔ́nɔ́a weení.

Nge baagbíru bakurú, baazúu fɔ́ lawúreudaá páa né, sɩsɩ ɔ́njɔ́wúu cé ge, a ɔ́ádálúru nbulé..., taalí féyí, naáru féyí sɩ itúu ɔ́a.

Aayí, bɔwe ínaamú, lɔ́ɔ́ na budóm né, alú wooyuú fuwá, alú wooyuú fuwá, nge beegbedí balá kéréŋeyɔ́, alú wooyuú fuwá sɩ ikóni na ilúru né, óo, wánbá ikú káazi ɩɔ́ kéréŋe fɔ́nyí. Nge alú waalúru alééré, a nyááná alééré, bidɛkée bilé ge bánjáa alééré a ndásán ndéndekiná. Mazɩ a ilé weedɛ́e ɔ́ ge nyááná ɩzá fúti, nge bideyiídi, a bideyiídi bánjáadi nya faadín ge. Tɔ́, nge bɔɔɔɔ ínaammú biléeri bilé né, nge baalzi ɔ́eelíyɔ́ bánvú fím, bedée sɔ́wú nbulé, a baalú ɔ́aríŋa-daá bobó bafú fím, a baalú ɔ́aríŋa-daá bobó bafú fím bika a nuwoowú fanáandi wóngóni tíndɔ́wú. Fanáandi wóngóni tíndɔ́wú bilé né, nge waalá konkári ibó ikájaa kpaca ikóni iyí. Zaaamáni kum, bú wóngbɔ́wú kaalí, wóngbɔ́wú ikée idée fɔ́-daá iwe wánvarím né, bú waagágaali ikóni kpaca ibúu yi, bú waazála ɔ́ugogore íŋunáa ɔ́ né, kɔ́ waagálu íŋunáa ɔ́ndɔ́ né, kpaca ɔ́kíná bú núúni, na ise na iyáa bajaa na ikóni na balzi bú né, bú núúni wénjém. Amá a nyááná alééré ge, amá núúni wénjém, íba ikóni ilá alééré bika wónzúú tóko né, bika núúni bumka. Nge ménveerím nya né, wúro waana alééré ceéde, nge wúro sɩsɩ: aa, ceení, asée umú weedíri bakágba yi saarú, nge wúro weedíri bakágba alééré ceení saarú. Nge aléere íjaa sɩsɩ: wúro sɩsɩ ún, amá lurúu tóm waajaruná ma nge máagázúu fɔ́. Nyɔ́ téeɔ́-daá wúro, nyóngbɔ́wú alú núúni bumka-dúu? Wúro umú idée aláa kée loɔ́, bú umú waaduná lube. Leleedɔ́ né, ína yɔ́ɔ́nínáa baaganáa bínjɔ́wú bidóngóná nɔ́wéya? Isɩ: aayí bónjɔ́wú káama bilé bidée sáati súzi féyí. Ngú a nyááná bú alééré ceení, báa weení ge waagázúu íbeéna yi ge, a báa weení ge waagázúu íbeéna yi ge bika núúni féyí, amá tóko fóo né badánnáa. Nge aláa límba ɔ́udɔ́ tánnáa, nge aláa loɔ́ bana,

iyóḍḍónínáa wòḗḗ hálí bana. Nge baazúu wúro-jó sɪsɪ: nyóó téédí wúro ge nyóó nyóngbòwúu alú nùúni bumíka-dúu ndasɪná ḍḗḗ? Bɪdánlám, nge wúro sɪsɪ: óó, ɪlé ɪdekée nùúni bumíka-dúu, nge booyóo páá..., awóróbíya ɪtúúzi, botúúzi bána wúro bafúu: bɪdekée nabúru-rò ge ḍónyóó án, ɪsɪ ɪn, ḍḗḗ nḡnáa ḍḗḗ ḍádáká ḍḗ, ɪmú wúro, téédí kujúú-dúu, ɪmú ɪkpóó alú nùúni bumíka-dúu ɪtasɪná ḍḗḗ? Nge wúro sɪsɪ: ɪmú ɪḡelú tekée nùúni bumíka-dúu, nge aláa sɪsɪ: kéyi, ɪlé ɪḡée nùúni bumíka-dúu ge, wúro sɪsɪ kpátáá...

Ḥna ge awóróbíya sɪsɪ: mú mɪdée tóm tɪna né, nḡíní ge ḍánlám tɪ. Nge ḡelú kúbɔní sɪsɪ: mɪná án, ceré tɪte kínvém né, békíli bacáa téédí wúrowá, téédí ndɪ-ndɪ-dée wúrowá-dée zamóó, na boyóózi wòḗḗ-daá, na bòkaná bááre ndɪ-ndɪ, na ḍḗḗ aláa ḡarɪḡa kpátáá a weení waalú bááre né, ɪpkáázi ɪnùúzi ɪsòḍḍáá ɪkpelí ndalá. A weení waalú né, ɪsúúzi ɪnùúzi ɪkpáázi ɪsòḍḍáá, na ɪkpelí ndalá ḡarɪḡa aláa ḡɪbó ḡɪcòó ade na ḡɪna sɪsɪ toovonúm yáá bubóti. Lénlé sùúzi wángabaazináa né nbulé yoo. Ḥna ge baazúu baḡmáti bulé né, wúro sɪsɪ nòwéya féyí ɪmú ɪḡelú tekée nùúni bumíka-dúu. Ḥna ge kiiyu nuvoowú né, nge bú alú ɪmú waazúu wúro-jó sɪsɪ: ḡájaa, faláása wenkí sɪ balá mána nya ḍḗ né, zamóó kɪna kɪdaá, gaara ménéyí bòtò sɪsɪ ménéyí bugíli mówe na bakáná ma. Nge wúro wobusi sɪsɪ: bugíli faláása kɪna ḍḗ, wúro wòḗḗ wíidi, nge ɪmú ḡḡḡ wòḗḗ wíidi, nge waagurú ɪkpóó nɪbááwu.

Tóó, luré kúbɔḡḡe fòó lawóre-daá ɪbamáa lénlé né-jó, ɪsɪ ɪmú wónbodé ge ɪmú ɪcólí ɪdɪ ɪmú ɪlò luré-daá nna bɪka wenbí buwe nna né bɪcaḡ bitòó ɪmú bɪkíli zamóó-daá fèeré. Nge waagurú ge wòḗḗ nɪbááwu ɪbamáa, ɪbamáa, ɪbamáa, ɪbamáa. Waajóuná luré ḡm né, nge waamá yéndi:

Ḍédée nba sùúzi ɪkálí ḡoo lé..., ḡoo sábará nyíḡínáa
Sùúzi ɪkálí ḡoo lé..., ḡoo sábará nyíḡínáa
Kúbɔnáa-jó ge tulú, ḡoo sábará nyíḡínáa
Hálí ɪkóni títála leleḡḡ, ḡoo sábará nyíḡínáa....

Aayí, ɪbamáa, ɪbamáa, ɪbamáa; sáati wenkí wòḗḗ wóngolosí luré nyazi ḡḡḡ na lakúta-daá né, woogúti ɪmá bulé bɪdée yéndi ɪkóni ɪtála ɪsḡ lure-jó:

Ḍédée nba sùúzi ɪkálí ḡoo lé..., ḡoo sábará nyíḡínáa
Sùúzi ɪkálí ḡoo lé..., ḡoo sábará nyíḡínáa
Kúbɔnáa-jó ge tulú, ḡoo sábará nyíḡínáa
Hálí ɪkóni títála leleḡḡ, ḡoo sábará nyíḡínáa....

Waajáḡ ɪtála ɪsḡ luré-jó né, waajáḡ ɪtála ɪsḡ luré-jó né nge Maamíwatá waagágurú luré-daá wúúm, ɪkálí. ɪwe wánlám níya sɪ ɪcáḡ ɪcólí ɪdɪ ɪlò lím-daá, Maamíwatá waajáḡ kɪkálí. Waagálí né ge sɪsɪ: ḡoo lé ge nyáágálíná, wòḗḗ sɪ ɪtí né ge ɪlé sɪsɪ: aayí, nkatí, wentí tɪrɪḡa tɪḡalám mɪdée na nḡḡḡ wíidi hálí ndálá cé né án, móó mányɪ. Bulé né án, ɪsɪ ɪn, sḡ bulé án, ɪsɪ ɪn, nkese nyáání, ɪsɪ ɪn. Mánbɪsí mazúu, a máázúu ḡom kúbɔní naáru wángalí, a waagálí, nkání nɪdááre, nkese, sḡ, a woowólo ɪnóó án, ɪsɪ ɪn, kpóó nyánúúni bumíka nḡu ɪnóó-daá. A nyááḡu ɪnóó-daá, a woolúúzi ɪdɪ nḡnáa ḡḗ ɪkúsi ɪḡujúú, nyánnáa nḡíní nyánúúni sɪ ɪbɪsɪ né.

Toovonúm, Maamíwatá wòḗḗ ɪbɪsɪ, bɪdée sáati ge ḡom waagányúu, nge lím woogónúu ḡḗ, bukónúu ḡḗ, bɪka ɪdaá lím wénjém, ɪzɪḡe, ɪbá ɪzɪḡe, ḡoo ḡé wánlám níya sɪsɪ ɪmú ɪsúu ɪsɪ né,

nudááre igúti bivéyina yi. Nge dom waagálú fée..., ikóni isíh, dom fáya hní ge, nge woowólo unó dɔ́ faa... Nge weegbedi ikpɔ́ unúni bumíka idu dom nɔ́-daá ulé icañ ifu. Ulé woolúúzi idi hñunáa dɔ́ né, nge unúni waalú né, mám-mám-mám, hñunáa wenbí baalúru yi né, bilé ge bijɔ́. Nge ulé weegédisi zínáaríyá bínḡée, nge waazá-daá wɔ́nyɔ́zi bilá pútíka, idonú ríha iyóózi bilá kazó, kazó isúuri kazó-rɔ́zi. Nge sisi: bo ngbé, natíri tánlam, faláasa nakíri ténḡi nyána nwaalú. Si ikpedí ití ica dɔ́ na inyúú ikurú né, wándaalí wúro-dée ḡañ wɔ́nɔ́ icañ isúu, waazúu né, wúro ɔ́ɔ́ wénwií. Nge sisi: ḡajaa, biyáazi ge nyénwií, nge wúro sisi: óo, nyáágábisi? Nge alú sisi máágábisi, nge sisi: wúro nkewí án, kɔ́ni nvíni, wentí si tidj ḡaa né, mángálizí tilé turíha. Nge waalzi unúni cíkɔ́yɔ́ dɔ́ né, nge wúro-dée ḡañ-daá ríha waavúlu faa..., wúro iḡañ ibá ibeéna yi né, óo, bidánbá bivéyina wéendi.

Nge kiivé, wúrowá ríha wɔ́gɔ́ni bosúluki bána bedée awóróbíya ríha kpátáa..., nge só wɔ́wɔ́, nge kúḡúúdi ríha wɔ́wɔ́ bénḡedḡé si bamóh wúro Gúúni ḡeelú, aayí, bɔ́kɔ́ni bakálú, wúro ikóni ikálú, kujúú ibá kíláana kɔ́lɔ́ dɔ́ ge paapa wénḡevetí, aláa ikóni bakálú, aláa beím bɔ́ɔ́ dɔ́, aláa loḡo wɔ́jɔ́, lube hní utéézi, bika bisaawú fóo, tóko fóo buríha kpátáa wenbí hñunáa buvunḡɔ́ né. Nge bɔ́gɔ́ni kúḡúúdi, bɔ́gɔ́ni kúḡúúdi né, wúro ḡeelú kúɔ́ni waagurú, nge woovulú bisaawú dɔ́, nge waagbáazi núuzi dɔ́, isée iráa, nge weegbelí ndalá kpara-kpara-kpara, nge woobó ica. Ceení waagágurú bilé, ceení waagágurú bilé, ceení waagágurú bilé, ceení waagágurú bilé, ceení waagágurú bilé, buḡa lube hní umú núni bumíka-dúu ulé waagurú isíh hñunáa dɔ́ bisáani fóo, babamáa ḡúu, nge bɔ́ɔ́ sisi bósu, nge boozú, nge waadulú yéendi:

Súuzi ikálu ḡoo lé..., ḡoo sábará nyíhínáa

Súuzi ikálu ḡoo lé..., ḡoo sábará nyíhínáa

Kúɔ́nía-jɔ́ ge tulú, ḡoo sábará nyíhínáa

Háli tikóni titála leleedḡ, ḡoo sábará nyíhínáa...

Nge waajáñ ilizí bisaawú icañ uló, nge waagbáazi unúzi hñunáa dɔ́, bínḡée papa-papa-papa-papa, ulé idatángbélí ndalá, ḡḡndḡ ge bibá bilaána, nge kúḡúúdi wɔ́gɔ́ni kpítíli-kpítíli, ée, wúro ḡeelú, ée, wúro ḡeelú, wúro ḡeelú. Nge iráa wɔ́gɔ́ni sisi: óo, wúro-dée aláa bana súuzi-dínáa ge begée, óo, bana súuzi-dínáa ge begée, belé baajáñ basú kúḡúúdiyááwá nbilé yoo, wúro-dée sibaabi na idée furísiwá bɔ́gɔ́ni beselí wúro basúu, beselí alú basúu, bɔ́kpɔ́ni kiváálúu. Nnaamú ge tó, kiváálúu waalú bika bánzúu wúro na idḡeelú bilé yoo. Tó, leleedḡ nyánnáa aláa sisi bánlam súuzi né, aayí, súuzi funḡegée ḡoo keḡee ge, hna ge sugalínná ge sugóni sitála leleedḡ.